

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

○

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

●

יב"יג תמוז

(חלק יח)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושתים לבריאה

מאה ועשרים שנה להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות

שבוע פרשת חוקת, (אה"ק) כז סיון — ג תמוז; (בכל העולם) ד"י תמוז, ה'תשפ"ב (ב)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2022

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

יב"ג תמוז

308

היום המיוחד שבחודש, הנזכר בתורה שבכתב (בנביאים⁸), הוא „צום הרביעי“ – צום שבעה עשר בתמוז⁹,

(8 זכר' ת, ט.

(9 כ"ה בירושלמי תענית פ"ד ה"ה. ספרי ואתחנן עה"פ שמע ישראל. תוספתא סוטה ספ"ו. רמב"ם בפיה"מ לר"ה פ"א מ"ג. הל' תעניות פ"ה ה"ד. טאו"ח סתקמ"ט (אבל ראה ב"י שם ד"ה ור' עקיבא). רד"ק ומהר"י קרא זכר' שם. ולדעת כמה כ"ה הגירסא גם בבבלי ר"ה יח, ב (הובא בחי' הר"ן וריטב"א שם. דק"ס שם). אבל גירסת רוב הספרים בבבלי שם (וראה ראב"ע זכר' שם, יח) „זה ט' בתמוז שבו הובקעה העיר“ – והבבלי לשיטת' אויל ז, בראשונה הובקעה העיר בתשעה בתמוז" (תענית כח, סע"ב. וכ"ה בטושו"ע או"ח שם ס"ב). והקרא דזכר' איירי לאחרי חורבן בית ראשון. אבל ראה הערה הבאה.

והירושלמי לשיטת' (תענית שם) ד, קילקול חשבונות יש כאן" וגם בראשונה הובקעה ב"ז בו. וכן צ"ל בספרי ותוספתא שם (שהרי הוזכר שם „שבו הובקעה העיר“).

והרמב"ם שכתב (הל' תעניות שם ה"ב) ד, הובקעה ירושלים בחורבן שני" ומ"מ מפרש הכתוב דזכר' על י"ז תמוז כנ"ל – כי לשיטתו נקבע הצום גם בראשון ל"ז תמוז, מפני שבאותו היום** (נשתברו הלוחות ו)בטל התמיד (ראה צפע"ג לרמב"ם שם)***.

(* ורק זה (דלא כבירושלמי שם).

** ואין מתענין גם בט' תמוז – מפני שלא רצו הצבור לקבל (ראה צפע"ג שם, שמפרש כן דברי הירושלמי תענית שם). או דבטל התמיד חמיר מבקיעת העיר.

*** ועפ"י י"ל דאין להוכיח ממי"ש „הובקעה... בחורבן שני" שיטתו בחורבן ראשון (ראה הערה הבאה) – כי אין מה נפק"מ מכיון שבבלי"ה נקבע הצום (גם אז) ל"ז תמוז, ומכיון דלא בירא ל"י נקט רק חורבן שני.

א. כידוע, כל חודש מחדשי השנה יש לו ענין ותוכן מיוחד משלו¹; ומובן² (בפרט – כיון שכל ענין הוא בהשגחה פרטית), שכאשר בחודש ישנו יום מיוחד (או ימים מיוחדים), תוכנו של החודש קשור לתוכן היום הזה (או הימים האלה).

[לדוגמא: בחודש אדר פעלו ימי הפורים³ שהחודש כולו נהפך לזמן של שמחה – „החודש אשר נהפך להם גו"ל"⁴ – עד להלכה למעשה, שהחודש כולו כשר לקריאת מגילה⁵, וכמו כן „משנכנס אדר מרבין בשמחה"⁶. עד"ז חודש ניסן, שנקרא חודש הגאולה⁷ מפני שבחמשה עשר בו היתה הגאולה [ממצרים].

והנה בנוגע לחודש תמוז מצינו שהוא כולל בתוכו שני ענינים הפכיים:

- (1 ראה תרגום שני לאסתר ג, ז. וכל חודש יש לו מזל מיוחד (ר"ה יא, ב ובפרש"י שם. וצע"ק בשבת קנו, א שלא הובא מזל חודש). ובכל חודש מאיר צירוף מיוחד דשם הוי' (הובאו במשנת חסידים במקומם). ועוד.
- (2 וכן מוכח בתרגום שני שם.
- (3 ולהעיר ממגילה יג, ב: נפל פור בחודש אדר... ובשבעה באדר נולד. וראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 345 ואילך.
- (4 מג"א ט, כב.
- (5 ירושלמי ריש מגילה. וברמ"א או"ח סתרפ"ח ס"ז: והכי נהוג.
- (6 תענית כט, סע"א (ואילך). מג"א או"ח סתרפ"ו סק"ה.
- (7 שמו"ר פט"ו, יא. ועד שאמרז"ל: בניסן נגאלו בניסן עתידין להגאל (דעת ר"י ר"ה יא, רע"א. ובשמו"ר שם סתם כוותי").

שביום זה „הובקעה העיר“¹⁰; וזהו

10) וראה טו"א לר"ה שם „דאפילו לגמ' דידן בא' נמי הובקעה בי"ז כו" (אלא ששם כתב ש„מפני קלקול החשבונות לא הי' מתענין בו (בי"ז) אלא בט"ו). והוא דאמרו בתענית שם דבראשונה הובקעה העיר בט' תמוז – „איכא למימר כמו שהפסוק לא רצה לשנות ממה שהיו סבורים הכי נמי התנא" (גבורות ארי תענית שם, עיי"ש ובטו"א שם).

[ויומתק יותר ע"פ מה שמפרש בחדא"ג מהרש"א תענית שם, דקלקול חשבונות פירושו (לא טעות בחשבון, כ"א) ש„לפי קלקול חשבונות של האיובים שמונין לחמה לא הי' רק בט' תמוז", אבל „בודאי בי"ז בתמוז בחודש הלבנה נבקעה העיר גם בראשונה" (ומעולם התענו בי"ז לחודש הלבנה)*].

וכן מוכח שיתר רש"י בפירושו לנ"ך, שהרי הביא (ירמ' א, יב) „כ"א יום . . שבין י"ז בתמוז שבו הובקעה העיר לתשעה באב שבו נשרף הבית" – ועי"פ (שם לט, ב. שם נב, ויז) דבט' נבקעה העיר, לא העיר כלום!

ועכצ"ל שס"ל, (דהמשך) הכתוב (שם לט, ג) „ויבואו גו' וישבו בשער התוך" מוכיח**, דבט' תמוז נכבשה רק חומה החיצונה (ו„הבקעה העיר" היינו התחלת הבקיעה. ודוחק קצת) וחומה הפנימית (דהביהמ"ק) נכבשה רק אח"כ (בי"ז תמוז).

וכפרש"י שם „שנתקיימה כאן נבואה כו' ובאו גו' פתח שערי ירושלים וגו'". ומש"פ לאח"ז בשער התוך „שער העזרה שער נקנור וכו' [דלא כברד"ק ומצו"ד שם, שקאי על שער העיר,

ענין כללי בחודש¹¹, כמובן מזה שהצום מתייחס לחודש כולו¹² – „צום הרביעי" (הצום ד„רביעי לחדשים"¹³).

וברד"ק שם דוישבו בשער התוך הוא „אחר שהבקעה העיר" (וקאי על השרים) – [עכצ"ל, דכוונתו שלאחרי קיום נבואה הנ"ל נתקיים גם ההמשך שלה (ולכן הוסיף „וגו") – „ועל כל חומותי" (כולל חומות ביהמ"ק שבתוכה. ועפ"ז יתורץ בירמ' (א, טו) שם דלכאורה אינו מזכיר העיקר – ביהמ"ק וחומה שלו].

[ובקאפיטל נב שם (ועד"ז במ"ב כה, ג'ד) אפשר לפרש, דמש"נ „בתשעה לחודש" קאי רק על „ויחזק הרעב גו'" שבפסוק זה, ולא על מש"נ בפסוק שלאח"ז „ותבקע העיר גו'***].

וראה לקמן הערה 41. ואכ"מ.

11) ראה תרגום שני שם.

12) ובפרט לפמ"ש (ריטב"א ר"ה שם. תענית שם. תשב"ץ ח"ב סרע"א) דלכתחילה נקבע הצום לחודש זה (הרביעי) סתם ולא ליום מסוים (עיי"ש).

13) ר"ה שם. ספרי ותוספתא שם.

***) ועד"ז יש לתרץ במ"ש רש"י (ירמ' א שם) „תשעה באב שבו נשרף הבית" – אף שמופוש לפנ"ז (מ"ב כה, ח"ט) „בשבעה לחודש . . וישרף את בית ה'" – כי „בשבעה לחודש" קאי רק על הנאמר בפסוק ח', ולא על „וישרוף גו'" שבפסוק שלאח"ז, שהי' אח"כ (וראה תענית כט, א: בשבעה נכנסו כו').

ומ"ש בירמ' (נב, יב) „בעשור לחודש" [והיתירוף בתענית שם (הובא ברד"ק (ורלב"ג) מ"ב שם. מהר"י קרא ירמ' (שם) דבט' סמוך לחשיכה הציתו כו' ונשרף (רובו) בעשור – לא נזכר ברש"י. אבל ראה רש"י איכה א, ב] – כי שם קאי גם על „ואת בית המלך . . בית הגדול" (שם, יג), ששריפת כהנ"ל נגמרה בעשור לחודש.

[והסתירה בין הכתוב דמ"ב שם דנבחראדן בא ב' לחודש וירמ' שם שבא בעשור לחודש – שאין רש"י מתרצה – כי מפורש בפשט"מ: מבי"ב שם נאמר שבא לירושלים. וברמ"י שם – שבא גו' עמד לפני מלך בבל" (משא"כ להרד"ק ירמ' שם שהוכרח לסרס הכתוב)].

(ואשר מאז ואילך יש לקיימו, וע"ד ימי הפורים¹⁷ וכיו"ב).

ועד"ז בענינינו: דוקא בזמן הזה, בדרא דעקבא דמשיחא (בסמוך ממש לביאת גואל אחרון – מלכא משיחא) צריך ה"י להתגלות ענין הגאולה שבתמוז].

ב. כשם שבחודש תמוז ישנם שני ימים מיוחדים, המנוגדים בתוכנם מן הקצה אל הקצה, עד"ז מוצאים אנו גם בשמו¹⁷ של החודש גופא – „תמוז“:

(א) „תמוז“ הוא שמה של עבודה זרה, כנאמר בתורה שבכתב, ביחזקאל¹⁸, „הנשים יושבות מבכות את התמוז“ („דמות א' שמחממים אותו וכו"ו"¹⁹) – הקצה הכי תחתון.

(ב) לאידך גיסא, מבואר בארוכה בחסידות, שתוקף החום של תקופת תמוז [שהוא פירוש תיבת „תמוז“ – „לשון היסק“²⁰] הוא ענין נעלה ביותר בפנימיותו, מפני שהשמש הגשמית משתלשלת – ככל עניני העולם, המשתלשלים מענינם הפנימי כפי שהוא בשרשו הרוחני – מ„שמש הוי"ו“²¹ („שמש ומגן ה' אלקים“²²)

[ולכן²¹ היא משמשת גם משל ודוגמא להעדר השינוי למעלה (אני ה']

(17) להעיר משבועות לט, א. וראה צפע"נ למג"א ט, כז.

(17*) דשמו אשר יקראו לו כו' הוא כלי לחיות כו' (שער היחוד והאמונה פ"א).

(18) ח, יד.

(19) פרש"י שם. מפרשי נ"ך שם. מו"נ ח"ג פכ"ט (ועיי"ש ששייך להזמן דחודש תמוז).

(20) לשון רש"י שם.

(21) ראה בארוכה לקו"ש ח"ז ע' 155, וש"נ.

(22) תהלים פד יב.

ולפי זה קשור תוכנו של חודש תמוז להיפך השמחה – לפורעניות, ובפרט שמשבעה עשר בתמוז ואילך מתחילים ימי בין המצרים, ימי אבלות.

לאידך גיסא, נתגלה בדורנו עוד יום מיוחד בחודש זה, שהוא בעל תוכן הפכי – חג הגאולה י"ב י"ג תמוז (כו יצא כ"ק מו"ח אדמו"ר לחירות גמורה ממאסר ומגלות), ולא היתה זו גאולה פרטית, לו בלבד, אלא כדכרינו במכתבו המפורסם¹⁴: „לא אותי בלבד גאל הקב"ה ביי"ב תמוז, כי אם גם כל מחבבי תורתנו הק', שומרי מצוה, וגם את אשר בשם ישראל יכונה וכו"ו, והרי זה כולל את כל הסוגים בעם ישראל. כלומר, זהו חג הגאולה לכל ישראל.

וע"פ כל הנ"ל מובן, שענין הגאולה הוא תוכן עיקרי וכללי בחודש תמוז כולו.

[ואין להקשות: איך יתכן שבמשך כל הדורות עד לדורנו לא נודע שתוכנו של חודש תמוז הוא (גם) ענין הגאולה, ואדרבה, ה' ידוע (מן האמור בתורה שבכתב) דק ענין הפורעניות שבו?

– כי כן אנו מוצאים בתורה בכלל, שכל העת מתגלים ומתוספים ענינים חדשים, ויחד עם זאת „הכל ניתן למשה מסיני“¹⁵,

והביאור בזה – שכל ענין יש לו זמן משלו שבו עליו להתגלות¹⁶

(14) נדפס בסה"מ תרפ"ח ע' קמו ואילך. סה"מ תש"ח ע' 263 ואילך. וזה עתה (תשל"ח) עוה"פ בקונטרס בפ"ע.

(15) נסמן בלקו"ש ח"ד ע' 1088. ח"ז ע' 207. ועוד.

(16) ראה בארוכה לקו"ש ח"ז שם.

כנ"ל, אבל אין פירוש הדבר אלא ש"מוותר להזכיר", אך אין זה חיוב – ומדוע נבחר מלכתחילה שם (דעבודה זרה) שיש צורך בהיתר כדי להשתמש בו?

וע"פ הנ"ל קושיא מעיקרא ליתא: מה שאנו קוראים חודש זה בשם "תמוז", הרי זה מצד הענין הנעלה שבשם זה²⁹ – שאז מאיר תוקף החום של "שמש הוי"."

ואם יש המשתמשים באותה תיבה עצמה לשם של עבודה זרה – הרי המענה לזה הוא ע"ד מאמר חז"ל³⁰ (בענין דומה) "יאבד עולמו מפני השוטים" (בתמי'): וכי משום ש"שוטים" עשו את "תמוז" לשם של עבודה זרה, צריך הדבר למנוע את האפשרות לשבח את ה' בענין הנעלה של חודש תמוז (ש"שמש הוי" מאירה בו בתוקף)?!

וגם בפרט זה רואים אנו חידוש זה (ע"ד הנ"ל סוף סעיף א'): המוזכר בתורה שבכתב והידוע במשך כל הדורות, הוא דוקא הקצה התחתון ביותר של "תמוז" – היותו שם של עבודה זרה; ודוקא פנימיות התורה – כפי שנתגלתה בדורות האחרונים בתורת החסידות – מגלה ומפרסמת לכל את הקצה הנעלה ביותר שב"תמוז" – תוקף "החום" של "שמש הוי"."

ג. לכאורה הי' אפשר לבאר מציאות זו של ב' הפכים בחודש אחד

(29) ובפרט ע"פ הידוע דשם כל דבר הוא חיתו (ופנימיותו) – והרי הפנימיות דתמוז הוא התוקף דשמש הוי", כדלקמן סעיף ו'.

(30) משנה ובריייתא ע"ז נד, ב.

לא שנית²³, ולביטול העולמות²⁴ – ההיפך מעבודה זרה],

והיינו שזריחת השמש בימי הקיץ היא בפנימיותה זריחה של שמש הוי'²⁵, ותוקף החום בתקופת תמוז קשור לתוקף הגילוי דשם הוי'²⁶; כלומר, בתקופת תמוז מאיר שם הוי' (שלמעלה מהטבע) בתוקף רב יותר מאשר בכל השנה.

[ובזה יבואר בפשטות המנהג לקרוא לחודש זה בכינוי שהוא שם של עבודה זרה – דלכאורה, מפני מה אין בכך משום איסור, ושם אלוקים אחרים לא תזכירו גו"²⁷?

הן אמת ש"כל עבודת כוכבים הכתובה בתורה מותר להזכיר שמה"²⁸, ו"תמוז" הוא בכלל "כתובה בתורה"

(23) מלאכי ג, ו.

(24) תניא פל"ג. שער היחוד והאמונה פ"ג.

(25) סד"ה ביום השמיני עצרת תרל"ב. לקו"ש

ח"א ע' 4.

(26) המשך תער"ב פרק קפ.

(27) משפטים כג, יג. מכילתא (ופרש"י) שם.

סנהדרין סג, ב.

(28) סנהדרין שם. וביראים סי' עה (ביראים

השלם – סי' רמה. ובשינוי לשון) "כיון שהתורה הזכירה ודאי נתבטלה".*

אבל להעיר מדעת זקנים בעה"ת בשלח יד, ב. וצ"ל שמחלק בין הזכרת גרידא, להזכרה לצורך שנותן בו ממשות (שאו אסור גם אם הוזכרה בתורה) – כמשנ"ת בלקו"ש ח"ב ע' 667 ואילך. ובפרט שבנדו"ד הוא לא רק הזכרה כ"א קביעת שם חודש**.

(* ושם: אינו אסור להזכיר אלא שם הניתן

לאיליל לשם אלקות כו' אבל שם הדיוטות כו' שלא ניתן השם לשם אלקות ואינו נשמע אלקות ואדנות מותר.

** ודאה בארוכה לקו"ש חכ"ג ע' 167 ואילך.

[צום (עקב גלות וחורבן), וחג (ע"ש הגאולה)] ולומר שהיא הנותנת:

עשר בו (ושבת נחמו) הוא לאחר תשעה באב);

תכליתו של הצום³¹ היא (לא הצער והצום מצד עצמם, היינו שתשאר ח"ו מציאות הצום כמות שהיא, אלא) שהצום יהפך „לששון ולשמחה ולמועד(ים) טוב(ים)“³² – והדבר מובן במכלל-שכן מסיבת הצום, הגלות, שתכליתה אינה הגלות עצמה ח"ו, אלא שצא מן הגלות ונזכה לגאולה;

אבל, כיון שימי יב"ג תמוז חלים קודם שבעה עשר בתמוז³⁵ (ובין המצרים), הרי מכך משמע, שענין הגאולה שבתמוז הוא (לא בחי' הגאולה הבאה (לאחר זמן) כתוצאת ותכלית הגלות, אלא אדרבה, דוקא) גאולה שבאה כהקדמה לגלות.

וכדי להזכיר ליהודי ע"ד ענין זה – לעוררו ולהביאו לידי עשיית כל התלוי בו לביטול וסילוק הגלות (ע"י ביטול הגורם לגלות – „מפני חטאינו גלינו מארצנו וכו"ו"³²) – קבע הקב"ה בחודש תמוז (שהוא זמן של פורעניות) יום של גאולה. והרי זה בדומה לחודש אב, שגם בו נקבע היר"ט דחמשה עשר באב³³ (ושבת נחמו), הבא להזכיר את הנחמה³⁴ מן האבלות דתשעה באב (ומן הגבורות והדינים של חודש אב בכלל) שתהי' לעתיד.

(ב) כאשר שני עינים אלו – גלות וגאולה – באים יחד בתוך משך זמן אחד (באותו החודש), מובן, שבעיקר צריך להיות ניכר ומודגש הענין שהוא עיקר התכלית והמכוון – הגאולה.

אבל אין די בהסבר זה, ומכמה טעמים:

ואפילו אם נאמר שענין הגלות צריך להיות מורגש, כי עי"ז נתוסף בעיני הגאולה – שכן דוקא מפני ש„לקתה בכפליים" באה אחר כך „נחמה בכפליים"³⁶ – מכל מקום, זהו דבר טפל לגאולה, שהרי אין זו אלא סיבה לעילוי (העתיד) דהגאולה.

(א) ה' מתאים לומר כן אילו יום הגאולה ה' בא לאחר היום המדגיש את הגלות (ע"ד חודש אב, שחמשה

[ויש לומר שזהו יסוד מנהג ישראל להוסיף³⁷ לשמו של חודש אב, כמובא בתרגום³⁸ ובמשנה^{38*}, את התיבה „מנחם" – מנחם אב – כדי להדגיש לאתרו בשמו של החודש, שעיקר

(35) והתחלת הגאולה – כבר היתה בג' תמוז,

כדלקמן בפנים.

(36) ראה יל"ש ישעי' רמז תמה. וראה אוה"ת לנ"ך שם. ד"ה נחמו שם רפ"ח.

(37) ועוד שי"א שבכתובות וכו' כותבים מנחם במקום אב (גט פשוט סקכ"ו סקל"ה) וראה אנציקלופדיא תלמודית מע' אב הדעות בזה. וש"נ.

(38) תרגום שני למג"א שם. תיב"ע שלח יג, כה.

(38*) תענית פ"ה מ"הו. ועוד.

(31) ראה תרגום שני שם שסיבת הצום מסובב שלה הוא ג"כ דלא חזי למיקם עקתא" – וצע"ק ממצוזל דמגלגלין חובה ליום חייב (תענית כט, א).

(32) נוסח התפלה – מוסף דיר"ט.

(33) משנה סוף תענית.

(34) ראה (כנוגע לט"ו באב) רשימות הצ"צ לאיכה (אוה"ת לנ"ך ח"ב ע' אצו). ד"ה נחמו עת"ר. ועוד.

ולכן, „כמשל מלך גדול ונורא הרוחץ בכבודו ובעצמו צואת בנו יחידו ברוב אהבתו“ כך „רוחץ ה' את צואת בנות ציון“⁴².

[ויש לומר שהדבר נרמז גם בסדר הקביעות (א"ת ב"ש כו') שהובא ע"י גדולי ישראל⁴³, שלעולם חל תשעה באב (ועד"ז) שבעה עשר בתמוז – שהוא התחלת החורבן של תשעה באב) באותו היום בשבוע שחל בו יום ראשון של פסח. והיינו, שזהו רמז שבפנימיותם ענין אמת הם, ביטוי של חסדו ית].

ואדרבה: בענינים של דין מלובשת פנימיות האהבה, המתגלית יותר בענינים שהם היפך תוכנה (בגבורות וכו'); ע"ד אב המעניש את בנו על מעשה אסור שעשה, שהקפדתו ותקיפותו של האב הן תוצאת תוקף האהבה שלו (שבגללה נגעה לו כל כך הנהגתו הבלתי רצויה של בנו, עד כדי עשיית פעולה נגד טבעו), והיינו שפנימיות האהבה מתבטאת בתנועה הפכית דהקפדה ותקיפות.

בכתוב „בתשעה לחודש“ (וכקושיית מפרשי הירושלמי שם. וראה חת"ס לירוש' שם. יפה עינים לר"ה יח, ב) הוא מפני שהגזירה היתה על ט' תמוז, אלא שהקב"ה האריך אף (מפני תוקף חסדו) עד י"ז תמוז שלא תבקע העיר אולי יחזור בתשובה. וע"ד שעייב גבריאל הגחלים (ויקיר פכ"ו, ח. מדרש משלי א, כד. ועוד). וראה יומא עז, א. ואכ"מ.

וע"פ משנת"ל (הערה 10) דעת רש"י, דבט' תמוז נכבשה חומה החיצונה ומ"מ לא כבשו חומה הפנימית ונכנסו לעיר עד י"ז תמוז – נמצא, שעכבם הוי' באמצע החומות ח' יום אולי יחזרו בתשובה!

(42) ישע"י ד, ד. אגה"ק סכ"ב.

(43) טושו"ע או"ח סתכ"ח ס"ג.

ענינו (אינו הגבורות והדינים, אלא) הוא הניחוס על עניני אב³⁹].

וממילא צריך ביאור: אם נאמר שבתמוז קיים גם התוכן (העיקרי) דהגאולה – איך יתכן שבמשך דורות רבים כל כך לא נודע אלא הטפל (הצום), ואילו העיקר שבו לא ה' ידוע?

ד. ומכל האמור מובן, שתוכנו של חודש תמוז הוא אכן ענין ה"צום" שבו, אלא שבהבנת ענין הצום גופא יש ב' אופנים:

(א) הצום כפי שהוא בחיצוניות – הנראה כדבר של פורענות.

(ב) פנימיותו של הצום – הצום כפי שיהי' לעתיד לבוא, כאשר יקויים „ונגלה כבוד הוי"ו“³⁹ – יום של ששון ושמחה ומועד טוב. כלומר, ההכרה בכך שאין זה רק פורעניות לצורך גאולה, אלא הצום עצמו הוא בפנימיותו ענין של „ששון ושמחה“; כיו⁴⁰ גם הפורעניות עצמן הן בפנימיותן ביטוי לאהבת ה' לישראל⁴¹,

(39) וגם שם „אב“ עצמו מורה על הרחמים – יל"ש שם עה"פ (נא, יב) אנכי אנכי. וראה ד"ה נחמו שם פ"י. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1080 ואילך. (39*) ישע"י מ, ה.

(40) בכל הבא לקמן – ראה בארוכה אוה"ת מסעי ס"ע אישפד ואילך. וראה גם תורת חיים בראשית מ, סע"ג ואילך. רשימות הצ"צ לאיכה שם (ע' א"מה). ועוד. וראה לקו"ש ח"ב ע' 360 ואילך.

ולהעיר ג"כ מרשימות הצ"צ לאיכה שמפרש כו"כ פסוקי איכה למעלותא, עיי"ש בארוכה.

(41) ונתגלה גם בעת החורבן גופא, וכמחז"ל (מדרש תהלים מזמור עט. איכ"ר פ"ד, יד) דשפך הקב"ה חמתו על עצים ועל אבנים כו'. וראה לקו"ש ח"ב שם.

ואולי י"ל, שלפי שיטת הירושלמי שנבקעה העיר בי"ז תמוז (כנ"ל הערה 9) – מה שנאמר

הגיע הזמן לנתינת „טעימה“ גם מענין זה – ההכרה וההרגשה שפנימיותו של הצום (ושל ימי בין המצרים בכלל)⁴⁸ היא ענין נעלה ביותר;

לפיכך עשה הקב"ה – כהכנה והקדמה לימי בין המצרים – את הנס די"ב י"ג תמוז, ובפרט, שבגאולה זו באו לידי ביטוי ב' הקצוות הנ"ל (בנוגע לגלות בכלל) – שתחילה מוכרח לבוא ענין של „גבורה“ כפי „יתרון האור“ נמשך דוקא „מן החושך“⁴⁹, אבל „לאחר שעשה הדין“ ניכר ונראה שהחשך והגבורה היו בפנימיותם לצורך (ויתר על כן – בהם גופא הי') תוקף החסד ויתרון האור:

מצד אחד, עבר כ"ק מו"ח אדמו"ר את היסורים והעינויים דהמאסר באופן חמור ביותר, עד לפסק־דין של היפך החיים ר"ל;

ולאידך גיסא, בגאולת י"ב תמוז ניכר ונראה בעליל (לא רק עצם יציאתו לחירות של כ"ק מו"ח אדמו"ר, אלא) שכל מהלך הדברים של המאסר לא הי' בפנימיותו ענין של „הגבלה“,

(48) עדמשנת (לקו"ש שם ע' 283 ואילך) שע"י פנימיות התורה מאיר גם עתה הפנימיות שביסורים כו', „כצאת השמש בגבורתו“ (ומשו"ז דוקא פנימיות התורה מפרש עניני התוכחה – כברכות (בלקו"ת בחוקותי מת, א ואילך. אוה"ת תבא ע' תתצב ואילך). וראה לעיל הערה 40). ועיי"ש שזהו ענין נעלה יותר מג' האופנים המבווארים בתניא (פכ"ו. אגה"ק סי"א. אגה"ק סכ"ב) כי ע"י פנימיות התורה רואים גם עתה מלכתחילה הפנימיות שבזה.

(49) לשון הכתוב – קהלת ב, יג. וראה ספר הערכים־חב"ד ע' אור – ביחס לחשך סעיף ה' (ע' תקפא"ב), וש"נ. וראה שם סעיף ט' (ע' תקצו ואילך) וש"נ.

ובזה מבואר בחסידות מה שלעתיד לבוא יהפך תשעה באב ליו"ט (ואף גדול יותר מימים טובים אחרים)⁴⁴,

דלכאורה: הן אמת שלאחר שיבנה בית המקדש השלישי לא יהי' עוד מקום לאבלות בתשעה באב על בית המקדש שחרב, אבל מדוע יהא זה יו"ט – „הלא אין כאן אלא היצירה מן היגון ויהי' א"כ כאילו לא נחרב שלא יהי' ט' באב יום מר“⁴⁵? והביאור –

לפי שתוכנו של תשעה באב עתה הוא פנימיות האהבה שלמעלה; אלא שכל עוד שולטת בגילוי בחי' הגבורה וה„רוגז“ שלמעלה (בזמן הגלות), ופנימיות האהבה היא בהעלם, אזי תוכנו של יום תשעה באב הוא היותו יום צום;

אבל „לאחר שעשה הדין וכלה הרוגז“⁴⁶ – כפי שיהי' לעתיד לבוא – אזי תשאר (ותאיר בגילוי) רק פנימיות האהבה הקשורה ליום זה, ולפיכך יהי' זה יום של ששון ושמחה כו'.

ה. וי"ל שזהו הטעם לכך שבמשך כל הדורות הי' מקום (בגלוי) רק לענין הצום שבתמוז – כי, כנ"ל, תוקף ופנימיות האהבה (והגאולה) שבחודש תמוז מלוכשים דוקא בענינים של גבורות;

ורק בדרא דעקבתא דמשיחא, כאשר מתחילה כבר ה„טעימה“ וה„התנוצצות“ של הגאולה העתידה⁴⁷,

(44) שהרי מלוכש בו פנימיות האהבה. וראה פסיקתא רבתי פ"י על נהרות בבל בסופו: אין שמחה בא אלא בתשעה באב כו'.

(45) ל' אוה"ת מסעי שם ע' אישפה בתחילתו.

(46) ל' אוה"ת שם ע' אישפו.

(47) ראה לקו"ש ח"א ע' 59. ועוד.

נודע אם אמנם יש כאן הרווחה כו', או שמא זהו רק אמצעי כדי להפטר מן הלחץ הבא מחוץ לארץ לשחרור הרבי, ואחר כך יחפשו שוב עלילה וכו' ר"ל;

וגאולת י"ב תמוז גילתה, שיום ג' תמוז הי' לאמתו של דבר (לא התחלת גלות, אלא) השלב הראשון בגאולה⁵⁵ – יום של ישועה והצלה. ויתירה מזו: הישועה וההצלה של יום זה (שבו שוחרר הרבי ממאסר), גדולה יותר, כפרטים מסוימים, מגאולת י"ב תמוז (שהיתה גאולה מגלות)⁵⁶.

ו. ובה יובנו בתוספת ביאור ב' הקצוות בשם „תמוז“.

במשך הדורות, כאשר מה שהורגש בתמוז הי' רק תוכנו בחיצוניות (הצום והפורעניות שבו), הי' שם „תמוז“ מפורסם רק כשם של עבודה זרה – היינו, שחודש זה הוא זמן של העלם והסתר על אלקות, עד לתכלית ההעלם וההסתר (שם של עבודה זרה);

אבל כאשר קרב ובא זמן הגאולה, גילתה פנימיות התורה – המגלה את הפנימיות שבכל דבר – גם את המשמעות הפנימית של „תמוז“⁵⁷, שדוקא בחושך ישנו (הכח ל) יתרון האור – ותקף החום ד„שמש הוי“.

כי אם להיפך – תוקף החסד⁵⁰, כבישת הדרך להרחבת העבודה דהרבצת התורה באופן שונה לגמרי ונעלה הרבה יותר, עד להתפשטות בכל קצוי תבל,

[ובלשון חז"ל⁵¹ (שהזכיר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע⁵² לגבי מאסרו של אדמו"ר הזקן) – הזית הזה כשכותשין אותו (דוקא) הוא מוציא שמנו, והיינו שהכתישה היא שלב בסדר הפעולות ד„מוציא שמנו“⁵³].

ויתר על כן: גאולת י"ב תמוז הפכה גם את אחד מימי המאסר (והגלות) עצמם (שקודם י"ב תמוז) ליום של ששון ושמחה – היינו, לא רק שנהפך להכנה והתחלה לגאולה העתידית של י"ב תמוז, אלא הוא עצמו נעשה יום של גאולה (כשם שהצום גופא נהפך לששון ושמחה):

ג' תמוז, היום שבו נשתחרר הרבי ממאסרו ונשלח לשלוש שנות גלות, הי' נראה אז (באותה שנה) כשלב נוסף במאסר – שילוח לגלות, שבכמה פרטים היא קשה כמיתה (כביאור ספר החינוך בזה⁵⁴).

ועד כדי כך, שבאותה שעה לא

(50) ומטעם זה י"ל שגם הימים שבין ט"ז סיון (יום בו נאסר כ"ק מו"ח אדמו"ר) וי"ב תמוז ימי סגולה הם, כמשנ"ת כמ"פ (לקו"ש ח"ד ע' 1321. ועוד).

(51) ראה מנחות נג, סע"ב. שמו"ר ר"פ תצוה. (52) ס' השיחות תורת שלום ע' 26 (ושם: והגם שקשה לאמר אבל האמת הוא כן).

(53) וראה לקו"ש ח"ג ע' 242 – די"ל שימי המאסר (כ"ט יום ומקצת יום למ"ד) היו „יום לשנה“ לשנות (מוציא שמנו –) נשיאותו, עיי"ש.

(54) מצוה תי.

(55) ולהעיר שג' תמוז חל לעולם ביום בשבוע שחל א' דפסח (התחלת גאולת מצרים). וי"ל, דזה שג' תמוז חל ביום בשבוע שחל י"ז תמוז, הוא להורות שגאולה זו מגלה הפנימיות של הצום (ע"ד הנ"ל בפנים סעיף ד' – לענין פסח ותשעה באב).

(56) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1315. ועוד.

(57) ראה לעיל הערה 48.

וכהכנה לימים אלו זכינו לחג הגאולה י"ב"ג תמוז, שהראה כיצד אפשר בזמן הגלות הזו גופא⁵⁸ להביא מעלה פנימית זאת לידי גילוי (באופן כזה שההעלם וההסתר מתבטלים גם בחיצוניות);

והרי זה מעודד ומחזק את האדם להתעסק בלהט בימים אלו בתוכן הפנימי של הגלות, ועאכ"כ שלא להיות מושפע מן המרירות ונפילת הרוח של מצב הגלות –

[אמנם חייב הוא לקיים כל דיני האבלות וכו' דבין המצרים לכל פרטיהם, כנדרש ע"פ שולחן-ערוך, אבל מוצא הוא דרכים ע"פ התורה לקיים עניני שמחה גם בימים אלה – לדוגמא: ע"י עריכת סיום מסכת, אשר נעשה "יומא טבא לרבנן"⁵⁹ גם בימים אלה (עד שהותרה אכילת סעודה של בשר בעת סיום מסכת בתשעת הימים⁶⁰). או בכלל לעסוק בהתלהבות יתירה בלימוד התורה, שהיא "משמחי לב"⁶¹, ובפרט בלימוד הלכות בית הבחירה וכו' (אודות בנין בית המקדש וכדומה), שע"י הלימוד בתורה בעניני "צורת הבית", "אני מעלה עליהם כאילו הם עוסקין בבנין הבית"⁶²]

ולאחר שענין זה נתגלה בתורה – אזי נמשך הדבר גם בעולם, בנס די"ב תמוז, שבו נראה בעיני בשר תוקף הגילוי של "שמש הוי" שלמעלה לטבע, אשר בקע את ההעלם והחושך הקשה ביותר, את ההתנגדות העמוקה והנוראה ביותר לתורה ולמצוות, עד שהם עצמם הסכימו לשחרורו של כ"ק מו"ח אדמו"ר – מתוך ידיעה שזה גופא יעודד את העוסקים בהרצת התורה כו' במדינה ההיא. כלומר: מי שאסרו את הרבי עקב פועלו להרצת התורה, הם עצמם "הסכימו" לעידוד והרחבת עבודה זו במדינה ההיא!

ז. אחת ההוראות הפשוטות ביותר שיש ללמוד מן הענין הנ"ל:

כאשר קרבים ובאים ימי בין המצרים, ויהודי מתחיל להרהר בחושך העצום השורר בזמן הגלות בכלל, ובזמן עקבתא דמשיחא בפרט, עלול הוא, ר"ל, ליפול למצב של יאוש, מבלי לדעת כיצד יוכל להתגבר על כל הקשיים הללו.

יודע הוא אמנם שע"י (ומתוך) הסבל והיסורים שבזמן הגלות יגיע אחר כך עילוי בזמן הגאולה; אבל עתה שרוי הוא בגלות המרה והאפלה – ואיך יוכל להתגבר עתה על כל הקשיים?

על כך באה ההוראה המעודדת, המלמדת כי – אדרבה: דוקא בדור זה, דרא דעקבתא דמשיחא, ישנו בידינו הגילוי של פנימיות התורה, אשר גילתה ופרסמה את התוכן הפנימי של ימים אלו – שבהם קיים תוקף האהבה של הקב"ה לישראל;

58) ובוה יש עילוי גם על היפוך הצומות לעתיד (לאחרי שיתבטל הגלות).

59) שבת קיח, סע"ב ואילך. רמ"א י"ד סרמ"ו סכ"ו. וראה באר היטב שם.

60) ראה רמ"א או"ח סתקנ"א ס"י. ובמג"א שם (סקל"ג): דגם לגמר מצוה עושין סעודה.

61) שו"ע או"ח בהל' ת"ב (ר"ס תקנ"ד).
62) נתחומא צו יד. וראה בארוכה לקמן ע' 412 ואילך.

פנימיות ימי בין המצרים – כפי שיהיו
לעתיד לבא – כאשר יהפכו „לששון
ולשמחה ולמועדים טובים“.

(משיחות ש"פ שלח וש"פ חוקת תשל"ז)

והנהגה זו מביאה לידי גילוי⁶³ את

(63) וי"ל שעי"ז מגלה זה ש„יכול לתקן שלא
ע"י יסורים . . כי הוא כל יכול“ (אוה"ת מסעי
ע' א'שצא בתחילתו).

